

আলোচনা=চক্ৰৰ সভাগতিৰ ভাষণ

অসমীয়া ভাষা : জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ আৰু অৱদান

ডঃ উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

অসম-সাহিত্য-সভা
অষ্টচত্বাৰিংশ সন্মিলন : তিনিচুকীয়া
১৯৮১ ছন

সম্মত সুধীবৃন্দ,

আজিৰ এই অনুষ্ঠানত সভাপতিত্ব কৰিবলৈ নিমন্ত্ৰণ জনোৱা বাবে
প্ৰথমে মই অসম-সাহিত্য-সভাৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক সমিতি আৰু তিনিচুকীয়া
সন্মিলনৰ অধ্যক্ষ-সমিতিৰ সমূহ সদস্যলৈ মোৰ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা
যাচিছোঁ আৰু আজি ইয়াত সমবেত আটাইকে মোৰ সশ্ৰদ্ধ প্ৰণাম
জনাইছোঁ। আজিৰ আলোচনাৰ বিষয় হৈছে : অসমীয়া ভাষা : জনজাতীয়
ভাষাৰ প্ৰভাৱ আৰু অৱদান। বিষয়টোক আমি তিনিটা ভাগত আলোচনা
কৰিম। প্ৰথমতে অসমীয়া ভাষাৰ বিষয়ে অলপ চোৱা যাওক।

অসমীয়া ভাষা

ভাষাক সাধাৰণতে নৈৰ লগত তুলনা কৰা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ
প্ৰথম প্ৰকাশিত অভিধান-ৰচক মাইল্‌ছ ব্ৰনছনে পৃথিখনৰ পাতনিত এইদৰে
লেখিছিল : “অচমিয়া ভাষা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ সোঁতৰ নিচিনাকৈ ৰাজ্যৰ মাজত
একেদৰে চলি আছে, আৰু আগলৈকো চলিব।” এখন নৈৰ এটা মূল-
প্ৰবাহ থাকে। তাত ঠায়ে ঠায়ে বহুতো উপনৈ আহি লগ লাগি মূল-প্ৰবাহক
পৰিপূৰ্ত্ত কৰে। কেতিয়াবা নৈৰ গতিও আন ফালে বয়। তেনেদৰে এটা
ভাষাৰ মূল-প্ৰবাহৰ লগত আন আন ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰাৰ ফলত ভাষাটোৱে

সুকীয়া ৰূপ লোৱা একো নতুন কথা নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ আঁতি-ওঁৰিয়ে ইয়াৰ সুন্দৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে।

অসমীয়া ভাষাটো মূলতঃ মগধীয় ভাষা। ইয়াৰ প্ৰধান সূঁতিটো আৰ্য-ভাষাৰ সূঁতি। মগধ-বিদেহ-অঞ্চলৰ পৰা আহি উত্তৰ-বঙ্গৰ মাজেদি আৰ্য-ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপত প্ৰৱেশ কৰে আৰু সপ্তম শতিকা মানবে পৰা পশ্চিম-অসমৰ সুকীয়া ভাষাকপে গঢ় ল'বলৈ উপক্ৰম কৰে। সপ্তম শতিকাৰ আগ-ভাগত চীন-পৰিব্ৰাজক হিউয়েনচাঙে লেখা বিৱৰণিয়ে ইয়াৰ প্ৰমাণ। হিউয়েনচাঙৰ উল্লেখ মতে “তেওঁলোকৰ (কামৰূপৰ লোকসকলৰ) ভাষা মধ্য-ভাৰতৰ ভাষাতকৈ অলপ বেলেগ”। পূৰ্ব-ভাৰতৰ ভাষাবোৰৰ উৎস মগধী বুলি থিয়াছ'ন ছাহাবেও উনুকিয়াইছে। অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু বিশেষকৈ অসমীয়াৰ উপভাষাবোৰে মগধীয় ভাষাবোৰৰ মাজত পোৱা ধ্বনিগত আৰু ৰূপগত বৈশিষ্ট্য বহুখিনি সংৰক্ষণ কৰিছে। হিউয়েনচাঙৰ উক্তিৰে অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কীয় প্ৰথম উক্তি। এই উক্তিৰে অসমীয়া আৰ্য-ভাষাটোৱে অসমৰ থলুৱা ভাষাৰ সংমিশ্ৰণত সুকীয়া ৰূপ লোৱা কথাটোৰ স্পষ্ট ইঙ্গিত দিয়ে। পিছত প্ৰাচীন কামৰূপত ষষ্ঠ-সপ্তম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈকে ৰাজত্ব কৰা হিন্দু-ৰজাসকলৰ তামৰ ফলিবোৰৰ ভাষাই অসমত গঢ় লোৱা অসমীয়া ভাষাটোৰ ৰূপটো আৰু স্পষ্ট কৰি তোলে; কাৰণ তামৰ ফলিবোৰত পোৱা অনেক শব্দ আৰু ধ্বনি সংস্কৃতৰ পিনৰ পৰা অশুদ্ধ বা ভুল হ'লেও সেই প্ৰয়োগবোৰ সেই সময়ৰ কথিত ভাষাৰ যে প্ৰভাৱ তাত সন্দেহ কৰিবলগীয়া নাই। তামৰ ফলিবোৰত অসমৰ কিছুমান ঠাইৰ নাম, গছৰ নাম, মানুহৰ নাম, অসমীয়া আন শব্দ, আৰু অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক উচ্চাৰণ সম্পৰ্কীয় চানেকি কিছুমানো সংৰক্ষিত হৈছে। তামৰ ফলিবোৰত কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ নিদৰ্শন ৰক্ষিত হৈছে। সিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ প্ৰাচীনতাৰ প্ৰমাণ দিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান সূঁতিটো আৰ্য-ভাষাৰ সূঁতি বুলি কোৱাৰ এটা কাৰণ এয়ে যে ইয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা বেছি ভাগ শব্দ প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা ধ্বনিৰ কিছু সলনি ঘটি নাইবা প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ মাজেদি বিকশিত হৈ হোৱা অৰ্ধ তৎসম আৰু তদ্ভৱ শব্দ। দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা অনেক অসমীয়া শব্দ (অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গৰাচক শব্দ, সংখ্যাৰাচক শব্দ, বিশেষণ-শব্দ, সৰ্বনাম-শব্দ, ক্ৰিয়া-শব্দ আদি) অৰ্ধ তৎসম আৰু তদ্ভৱ।

এই সংক্ৰান্তত ঘৰ, দুৱাৰ, হাত, ভৰি, চকু, কাণ, নাক, দাঁত; জুই, পানী; বাঘ, ভালুক, হাতী, ঘোঁৰা, গৰু; মাছ, কাছ; গছ, নৈ, সোঁত; সঁচা, মিছা, ভাল, দীঘল, মৰম, চেনেহ; এক, দুই, শ; মই, আমি, তুমি, সি, থা, যা, ক, পঢ় আদি শব্দবোৰ চাব পাৰি। অসমীয়া শব্দ-বিত্তি আৰু ক্ৰিয়া-বিত্তি কিছুমানৰ মূল সংস্কৃত ভাষাত পোৱা যায়। অসমীয়া ভাষাটোৰ ভাৰতীয় আন ভাষাৰ লগত থকা সম্পৰ্কই অসমীয়া ভাষাৰ আৰ্য-সূঁতিটোৰ চিহ্ন আৰু গভীৰ কৰি তোলে।

অসমীয়া ভাষাটো দুটা প্ৰধান প্ৰবাহৰ সমষ্টি। তাৰ ভিতৰত কামৰূপ-জিলাত কথিত কামৰূপী উপভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহটো অসমৰ এটা উল্লেখযোগ্য প্ৰবাহ। প্ৰাচীন কালৰ পৰা এই প্ৰবাহটো অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈকে বিয়পি আছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত, বৈষ্ণৱ-অনাবৈষ্ণৱ সকলো ৰচনাত কামৰূপী উপভাষাৰ ধ্বনিমূলক, ব্যাকৰণমূলক, আৰু শব্দমূলক বৈশিষ্ট্যৰ প্ৰচুৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। আদি আৰু মধ্য-যুগৰ অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ ভিতৰত প্ৰধান ‘চৰিত-পুথি’, ভট্টদেৱৰ ‘কথা-গীতা’ আৰু ‘কথা-ভাগৱত’, আৰু আহোম-যুগৰ বুৰঞ্জীবোৰত কামৰূপী উপভাষাৰ নিদৰ্শন স্পষ্ট। আহোম-যুগত ৰচনা কৰা ‘ঘোঁৰা-নিদান’, ‘কামৰূপ-তন্ত্ৰ’ আদি গ্ৰন্থতো কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দই বিশেষ স্থান লাভ কৰা দেখা যায়। আধুনিক যুগৰ ভোলানাথ দাসৰ ‘সীতাহৰণ-কাব্য’ আৰু গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ ‘ৰাম-নৱমী’ নাটতো কামৰূপী ভাষাৰ প্ৰভাৱ আছে। অকণোদয়-যুগৰ (১৮৪৬-১৮৮৩ ছন) ৰচনাতো কামৰূপী উপভাষাৰ কিছু সংখ্যক শব্দই ঠাই পাইছে। এনে শব্দ কিছুমান এনেকুৱাঃ বাগ্ৰা, চলি, কাউৰ, ডিমা, বৰা (গাহৰি), কিৰ্পিন, সকাম, পহৰ (পোহৰ), বেইতা, ৰাগ (খং), সিন্দূৰ, আতা, ভিজ, ৰাস্তা হাঁঠ, গন্ ইত্যাদি। কামৰূপী উপভাষাৰ অসমৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ গোৱালপৰীয়া ‘দেশী ভাষা’ আৰু উত্তৰ-বঙ্গৰ ভাষাৰে সৈতেও নিছিগা সম্পৰ্ক দেখা যায়। মগধী গোষ্ঠীৰ একেবাৰে পশ্চিমৰ ভাষা ভোজপুৰী। কামৰূপী উপভাষাৰ ভোজপুৰী ভাষাৰে সৈতে যথেষ্ট সাদৃশ্য আছে। অৱধী, মাৰাঠী, কোঙ্কনী, নেপালী, আন কি পাঞ্জাবী ভাষাৰ লগতো কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত কামৰূপী উপভাষাৰ মিল চকুত পৰে এনে ধৰণৰ মিলে অসমীয়া ভাষাৰ ভাৰতীয় আন আৰ্য-ভাষাৰে সৈতে সম্বন্ধ স্থাপন কৰে আৰু ইয়াৰ পৰা বুজিব পাৰি যে

অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান সূঁতিটো পশ্চিম--ফালৰ পৰা বোৱা আৰ্য-সূঁতি। প্ৰিয়াৰ্ছনেও এই অভিমত দাঙি ধৰিছে: “উত্তৰ-বঙ্গ আৰু অসমৰ ভাষা বঙ্গৰ পৰা পোনপটীয়াভাৱে নহয় পশ্চিমৰ পৰাহে পোৱা”।

অসমীয়া মান্য ভাষাটোৱে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহটো অসমীয়া ভাষাৰ দ্বিতীয় প্ৰবাহ। এইটোৱে অকল উজনী অসমকে নহয়, অসমৰ পশ্চিম--অঞ্চল আৰু প্ৰাচীন কামৰূপ--ৰাজ্যৰ পশ্চিম-অঞ্চলকো সিন্ত কৰি তুলিছে। চৰ্যাপদৰ ভাষাত মান্য ভাষাৰ সকলো ধৰণৰ নিদৰ্শনে ইয়াৰ প্ৰমাণ। তদুপৰি ভোজপুৰী ভাষাত প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু আধুনিক অসমীয়াৰ মান্য ভাষাৰে সৈতে শব্দগত সাদৃশ্য বৰ্দ্ধিত হৈছে। কাছাৰ জিলাৰ কাছাবী উপভাষা আৰু সেই জিলাতে কথিত বিষ্ণুপুৰীয়া বা বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ লগতো অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্যখিনি মন কৰিব-লগীয়া। দুয়ো ঠাইতে অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰবাহৰ চিহ্ন বিদ্যমান। এইদৰে অসমীয়া ভাষাটোৱে প্ৰাচীন কামৰূপে সামৰি লোৱা কৰতোয়াৰ পৰা দিকৰায়লৈকে বিস্তৃত ভূখণ্ডৰ ভাষাগত ঐক্যৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন মেঘালয়, নগালেণ্ড, আৰু অৰুণাচল-প্ৰদেশতো আছে। অৰুণাচলৰ বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ মাজত গাৰুপৰিক ভাৱ-বিনিময়ৰ একমাত্ৰ ভাষা হৈছে অসমীয়া। নগালেণ্ডত অসমীয়াৰ এটা মিশ্ৰিত ৰূপ (নাগামিজ) সাৰ্বজনীন ভাষাৰূপে ব্যৱহৃত হৈছে। নাগামিজত অসমীয়া ভাষাৰ আগতে উল্লেখ কৰা দুয়োটা প্ৰবাহৰ ছাপ দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে নাগামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা এই ৰূপবোৰ চাব পাৰি: ওৰোচ ‘উৰহ’, তু. গোৱালপৰীয়া ওৰোশ; কুম্ৰা ‘কোমোৰা’, কাম. কুমৰা; জাখলা ‘জখলা’, কাম. জখলা, জাখলা; ছেন্দা ‘বিক্কা, ফোপোলা’; ধুল ‘টোল’, কাম. ধুল; বাপি ‘জাপি’, মিকুৰি ‘মেকুৰী’; লুম ‘নোম’, কাম. লুম; গাছ ‘গছ’, কাম. গাছ; অল্ছি ‘এলেহৰা’, গোৱা. আলসিয়া, চুআলি ‘ছোৱালী’; চোব ‘আটাই-বোৰ’ সকলো, কাম. চোব; ওলোপ ‘অলপ’, পুহ ‘হৰিণা’, কাম. পোহ; লিঙুৰ ‘নেজ’, কাম. লেঙুৰ; বোয়া ‘বেয়া’, কাম. বয়া; দাঙোৰ ‘ডাঙৰ’; ধুঙা ‘ধোঁৱা’ গোৱা. ধুঙা; মুক ‘মোক’, মূৰ ‘মোৰ’, মোয় ‘মই’, মোয়খান ‘আমি’; ইতু ‘এইটো’, কাম. ইতু; ইতুখান ‘এইবোৰ’; মোয় জাইচে ‘মই গ’লো’, মোয় জাবো ‘মই যাম’, জাবোলে ‘যাবলৈ’ জাবি ‘যোৱা’, জায় ‘যায়’; জায়লে ‘গ’লে’; মোয় বি অহিবো ‘ময়ো

আহিম’, নোদি পোৰা ‘নদীৰ পৰা’, তাত জাবি ‘তালৈ যাবি’, ইতু কুকুৰ ‘এইটো কুকুৰ ইত্যাদি। নাগামিজ নগালেণ্ডৰ “সকলো ঠাইতে বুজি পোৱা একমাত্ৰ ভাষা। ইয়াৰ শব্দমালাৰ মূল অসমীয়া শব্দই। আজি-কালি হিন্দী আৰু ইংৰাজী শব্দ কিছুমানে অসমীয়া শব্দৰ ঠাই ল’বলৈ ধৰিছে। কিন্তু ৰূপ-গঠন আৰু বাক্য-বিন্যাস-পদ্ধতি অসমীয়াৰে সবলীকৃত ৰূপৰ”। (১)

এইখিনিতে অসমত বস-বাস কৰা চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাসকলৰ ভাষাটোৰ কথাও চাবলগীয়া। অসমত থকা আটাইবোৰ “কোল-গোষ্ঠীৰ লোক অসমত চাহ-বাগান খোলাৰ পাছত বাগানৰ বনুৱাৰূপে চালানী হৈ অহা। বিৰাট বিপৰ্যয় আৰু বহু সমস্যাৰ সমাধানৰ হেতু বহু আশা-আকাঙ্ক্ষা বুকুত বান্ধি এইসকল গিৰমিট লিখোৱাই অসমলৈ আহিছিল। এই আশাৰ সপোন সপোনতে ৰ’ল। ..... আজি-কালি অসমত থকা সকলো চাহ-বাগিচাৰ বনুৱা আৰু থলুৱা কোল-লোকে অসমীয়া সুন্দৰকৈ ক’ব পাৰে। সকলোবিলাক ল’ৰা-ছোৱালী অসমীয়া স্কুলত পঢ়ে। কোনো কঠিন ভাৱৰ শব্দবোৰ অসমীয়া শব্দ দি প্ৰকাশ কৰে। ঘৰত কথা-বাতৰা হওঁতে এটা সানমিহলী ভাষাত কথা পাতে। ..... অসমৰ জলবায়ুৰে বনুৱা জীৱনৰ গীত-মাত, কথা-বাতৰাৰ উন্নী সকলোতে নতুন সুৰ দিলে। (এতিয়া) অসম দেশৰ শীতল মাটিয়েই আপোন মাটি—‘অসম দেশৰ শীতলা মাটি, পিচল পৰে পাৰ’। (২) চাহ-বাগিচাৰ এই বনুৱাসকলৰ গীত-মাতৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য গীত হৈছে বামুৰগীত। এই গীতবোৰৰ ভাষাটোলৈ মন কৰিলে দেখা যায় যে সেইটোৱে অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰবাহ সামৰি থোৱাৰ উপৰি প্ৰাচীন অসমীয়াৰ ৰূপৰো সংৰক্ষণ কৰিছে। উদাহৰণ: ৰাঙা ‘ৰঙা’, কাঁচা ‘কেঁচা’, চেপ্তা ‘চেপেটা’, ইন্দুৰ ‘এন্দুৰ’, ছাতা ‘ছাতি’, গাম্‌চা ‘গামোচা’, গাছ ‘গছ’, বিজা ‘জিকা’ গোৱা. বিঙা, ছাগল ‘ছাগলী’ গোৱা. সাগল, মছলা ‘মছলা’, সোণা ‘সোণ’, ৰূপা ‘ৰূপ’, কাঞা ‘কেঞা’, গোলা ‘দোকান’, চানা ‘পোৱালি’, ভাটাৰ ‘গিৰীয়েক’, সাৰা ‘গোটেই’, বাস ‘গোন্ধ’, বাতি ‘চাকি’, ডাক ‘মাত’, ঝুলি ‘মোনা’, কাঁটা ‘কাঁইট’, চক্ৰা ‘ল’ৰা’,

১ Sreedhar, M. V. Naga Pidgin : A Sociolinguistic Study, 1974

২ গোহাঞি, ৰুদ্ৰধৰ : কৰম-পূজা আৰু বামুৰ-গীত

হৰিণ, ডালিম, বগৰী, পাহাৰ, পৰ্বত, ডাল-পাত, কলী, বগী, গাই, পুখুৰী, গোসাঁই, ডুইবে 'বুৰমাৰি', ভালকৰি 'ভালকৈ', হেমলা 'হেমেলিয়া', ভিজ্ 'ভিত', টুঙ্গ 'ছিঙ', ঘুমা 'শো', ছাড় 'এব্', মাগ্ 'খোৱ', তাৰাতাৰি 'সোনকাল', ধানগিলা 'ধানবোৰ', পাৰ 'ভৰি', নাগৰ 'প্ৰিয়', আজু 'আজি', বৰিষ 'বছৰ', বৰিষণ 'বৰষুণ, বহ 'বোৱাবী', তেল 'হ'ল', ছেট 'তল'(মূৰ), গাছে কাঁটাল ওঁঠে তেল। গছত কঁঠাল ওঁঠত তেল ইত্যাদি।

বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰই দুই বাহু মেলি গোটেই অসমখন আৰু অসমৰ দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্যক সাৰটি বখাৰ নিচিনা অসমীয়া ভাষাটোৱে অসম আৰু অসমৰ ওচৰ-পাজৰৰ সকলো অঞ্চলৰ লোককে সামৰি ৰাখিছে। আকৌ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰত ভিন ভিন ঠাইৰ পৰা নানা উপনদী লগ লাগি নদীখনক পৰিপূৰ্ণ কৰাৰ নিচিনা, অসমত অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা বিভিন্ন জনজাতীয় ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পৰিপূৰ্ণ সাধন কৰি আহিছে।

জৰাজীৱিত ভাষা আৰু প্ৰভাৱ

অসমত অসমীয়া আৰ্য-ভাষাটোৰ উপৰি অনা-আৰ্য ভাষা-গোষ্ঠীৰ বহুতো ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। এই ক্ষেত্ৰত চীনতিব্বতীয় ভাষা-গোষ্ঠীৰ ভাষা কিছুমানৰ অৱস্থিতি বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ। বৰ্তমানৰ অসমৰ উপৰি অসমৰ ওচৰ-পাজৰৰ ৰাজ্যবোৰত প্ৰচলিত ভাষাবোৰ প্ৰধানকৈ এই গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভুক্ত। চীনতিব্বতীয় ভাষা-পৰিয়ালৰ প্ৰধান দুটা শাখা : শ্যামী-চীনা আৰু তিব্বত-বৰ্মীয়। শ্যামী-চীনাৰ এটা শাখা টাই। টাই-শাখাৰ অন্তৰ্গত ভাষাৰ ভিতৰত প্ৰধান শ্যাম দেশৰ ভাষা শ্যামী। ইয়াৰ বাহিৰেও আছে লাও, লু, ছান, খামটি, নোৰা, ফাকিগাল, আহোম আদি ভাষা। খামটি ভাষা অৰুণাচল আৰু অসমৰ পূৰ্ব-অঞ্চলৰ ভাষা। আহোম ভাষা এসময়ত অসমত কথিত আছিল। তিব্বত-বৰ্মীয় শাখাৰ তিনিটা প্ৰধান উপশাখা হৈছে—তিব্বত-হিমালয়ী, উত্তৰ-অসম-শাখা (অৰুণাচল-শাখা), আৰু অসম-বৰ্মা-শাখা। তিব্বত-হিমালয়ীক ভৌগোলিক আৰু হিমালয়ী এই দুটা উপশাখাত বিভক্ত কৰা হয়। ভৌগোলিক উপশাখাৰ ভিতৰত, তিব্বতী, লাডাখী, ছিক্কিম, ভৌগোলিক আদি ভাষা আৰু অৰুণাচলৰ একাংশৰ ভাষা খামা, খাম্বা, মোনপা, মেম্বা, ছেৰডুকপেন আদি ভাষা ধৰা হৈছে। উত্তৰ-অসম-শাখা বা অৰুণাচল-শাখাৰ ভাষাবোৰ কিছুমান হ'ল : অকা, ডফলা বা নিচি,

মিৰি বা নিচিমি, মিচিং, মিচমি (ইদু, ডিগাক, মিজু), আপাটানি, গালং, মিঞং, পাদাম, টাগিন আদি। অসম-বৰ্মা-শাখাক বড়ো, নগা, আৰু কুকি-চীন এই তিনিটা উপশাখাত বিভক্ত কৰা হৈছে।

বড়ো উপশাখাৰ ভিতৰত বড়ো ভাষা-কোৱা লোকৰ সংখ্যা যথেষ্ট বেছি। বড়োৰ আন দুটা নামৰ এটা কছাৰী আৰু আনটো মেচ। আন এটা সবহ সংখ্যক লোকে কোৱা বড়ো উপশাখাৰ ভাষা হৈছে গাৰো। এই উপশাখাৰ আন কেইটামান ভাষা হ'ল ৰাভা, ত্ৰিপুৰী, লালুং (তিৰা), ডিমাছা, আৰু দেউৰী-চুতীয়া। কাৰ্বি ভাষা বড়ো উপশাখাৰে অন্তৰ্গত। থিয়াৰ্ছনে কোৱা অনুসৰি "বড়ো ভাষাবোৰৰ ভিতৰত আটাইতকৈ পূৰ্বদেশীয় ভাষা হৈছে চুতীয়া ভাষা। এই ভাষাটো চুতীয়াসকলৰ পুৰোহিত-শ্ৰেণীৰ লোকসকলে কয়। ... বড়োভাষাৰ অন্তৰ্গত আটাইবোৰ ভাষাৰ ভিতৰত এই ভাষাটোৱে অতি প্ৰাচীন বৈশিষ্ট্যবোৰ সংৰক্ষণ কৰিছে যেন বোধ হয় আৰু ইয়েই মূল-ভাষাৰ নিচেই ওচৰ চপা। বড়ো শাখাৰ ভাষাবোৰৰ ভিতৰত চুতীয়া আৰু কছাৰী এই দুটা ভাষাই দুটা সীমাৰ সন্মিলিত দিয়ে—এটা আটাইতকৈ কম বিকশিত আৰু এটা আটাইতকৈ বেছি বিকশিত"। (৩) বড়ো-কছাৰী আৰু দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত শব্দৰ তিনিটাকৈ সুৰ পোৱা যায়। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত তালব্য স্পৰ্শ চ, জ ধ্বনিৰ উপৰিও অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ বিশিষ্ট-ধ্বনি 'স'ৰ ব্যৱহাৰ আছে। বড়ো-কছাৰীত হ'লে এইবোৰ ধ্বনি নাই। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনিৰ অনুপস্থিতি এটা বিশিষ্ট লক্ষণ। কিন্তু বড়ো-কছাৰী ভাষাত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনি তিনিটা (খ, থ, ফ) (৪) আছে। নগা-শাখাৰ ভাষাৰ ভিতৰত আগামী, চেমা, বেংমা, আও, লোথা, কাবুই, মাও, মাৰাম, টাংখল, কোন্যাক, টাংচা, ৰাঞ্চু, নষ্টে আদি ভাষা পৰে। কুকি-চীন-শাখাৰ ভাষাৰ ভিতৰত বিশেষকৈ উল্লেখযোগ্য হৈছে মণিপুৰী বা মেইতেই। এই শাখাৰ আন কেইটামান ভাষাৰ ভিতৰত লাখেৰ, লুচাই বা মিজো আদি ভাষা আছে। এই শাখাৰ আন এটা উল্লেখযোগ্য ভাষা হৈছে বিষ্ণু-পুৰীয়া ভাষা। শ্ৰীকালীপ্ৰসাদ সিংহই এটা প্ৰবন্ধত (৫) বিষ্ণুপুৰীয়া

৩ L. S. I. vol. I. part I.

৪ Bhattacharya, p. c, A Descriptive Analysis of the Boro Language

৫ Indian Linguistic's 1974

বা বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ মূল ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা বুলি কৈ ভাষাটোৰ অসমীয়া আৰু বঙলা ভাষাৰে সৈতে থকা সাদৃশ্য কিছুমানো দেখুৱাইছে। তেওঁৰ মতে ভাষাটোৰ দুটা উপভাষা আছে : ৰাজাৰ গাও আৰু মাদৈ-গাও। শব্দ-ভাণ্ডাৰৰ পিনৰ পৰা চালে মাদৈ-গাওত মেইতেই ভাষাৰ প্ৰভাৱ বেছি আৰু ৰাজাৰ গাও বঙলা আৰু অসমীয়াৰ লগত বেছি সম্বন্ধিত। বিষ্ণুপুৰীয়া ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ শব্দমালা (৬) আৰু অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ-ৰচনাৰ বিশেষ প্ৰভাৱ আছে। (৭) এসময়ত অসমৰ ভিতৰত আৰু এতিয়া অসমৰ গাতে লগা খাচিয়া জয়ন্তীয়া পাহাৰত কথিত খাচি ভাষা অষ্ট্ৰিক ভাষা-গোষ্ঠীৰ।

অষ্ট্ৰিক আৰু প্ৰধানভাৱে চীনতিব্বতীয় পৰিয়ালৰ বিভিন্ন ভাষাৰ পৰিৱেশটোৰ মাজত সোমাই অসমীয়া ভাষাটো বিকাশৰ পথত আগ বাঢ়িল। ডঃ বাণীকান্ত কাকতিয়ে কোৱাৰ নিচিনা ‘অসমীয়া ভাষাটো বিভিন্ন অনা-আৰ্য ভাষাৰ সাগৰৰ মাজত এটা সৰু দ্বীপৰ নিচিনা’। গতিকে অসমীয়া ভাষাটোৰ ওপৰত সেই ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ ভালকৈয়ে পৰিল। তাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া ৰূপ গ্ৰহণ কৰিলে। অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ বুলি ক’লে প্ৰধানকৈ ধ্বনিতত্ত্ব আৰু ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত দেখা কিছুমান বিশেষত্বৰ কথাই ক’ব লাগিব। ধ্বনিতত্ত্বৰ পিনৰ পৰা চালে অসমীয়া ভাষাত কেইটামান কথা স্পষ্টৰূপে দেখা যায়। সংস্কৃতত দন্ত্য আৰু মূৰ্ধ্য ধ্বনিৰ ভিতৰত পাৰ্থক্য আছে। হিন্দী, মাৰাঠী, বঙলা আদি ভাষাতো এই পাৰ্থক্য বৰ্দ্ধিত হৈছে। কিন্তু অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত এই দুয়োবিধ ধ্বনিৰ ঠাইত দন্তমূলীয় ধ্বনিহে শুনা যায়। সংস্কৃতৰ তালব্য ধ্বনি সেইদৰে অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনিত পৰিণত হৈছে। (অৱশ্যে অসমৰ গোৱালপৰীয়া ‘দেশী ভাষা’ত দন্ত্য-মূৰ্ধ্য ধ্বনিৰ পাৰ্থক্য বৰ্দ্ধিত হৈছে আৰু তালব্য ধ্বনিৰো ব্যৱহাৰ আছে)। অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত সংস্কৃতৰ উন্ন ধ্বনিবোৰ অসংযুক্ত হ’লে সচৰাচৰ ‘স’ৰূপে উচ্চাৰিত হয় (গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ত এই ধ্বনি নাই)। অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দেখা এই বৈশিষ্ট্যবোৰৰ ওৰিত তিব্বতবৰ্মীয়

(৬) সিংহ, খুমল মহিদেৱ : বিষ্ণুপ্ৰিয়া মণিপুৰী

(৭) গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ : ভাষা-বিজ্ঞান

ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি ভাষা-বিজ্ঞানীসকলে মন্তব্য দিছে। “অসমীয়া ভাষাত দ্ৰাবিড় ভাষাৰ মূৰ্ধ্য ধ্বনিৰ উচ্চাৰণত বাধা প্ৰদান কৰা প্ৰভাৱৰ ভিতৰত তিব্বতবৰ্মীয় প্ৰভাৱ আছে”। (৮) সংস্কৃত শব্দটো আছিল ‘ঘোটক’। কামৰূপী উপভাষাত শব্দটো ‘ঘৰা’ আৰু মান্য ভাষাত ‘ঘোঁৰা’ হ’ল। ইয়াৰ নাম স্বতঃ অনুনাসিকীভৱন। এই প্ৰক্ৰিয়াটোক তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি স্বীকাৰ কৰা হৈছে।

শব্দৰ গঠন, প্ৰত্যয় আদিৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষাই সুকীয়া ৰূপ লয়। প্ৰথমতে অসমীয়াত নিৰ্দিষ্টকৈ কোনো বস্তু বা মানুহক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়বোৰৰ কথা ক’বলগীয়া। এই প্ৰত্যয়বোৰৰ কিছুমানক কিছুমান শব্দৰ পাছতহে যোগ দিব পাৰি। কিন্তু তাৰ মাজত এটা বিশেষ নিয়ম থকা বুলি কোৱা টান; যেনে, হাত-খন, কাণ-খন, কপাল-খন, চকী-খন, মানুহ-টো আঙুলি-টো, কলম-টো; কিন্তু পেন্সিল-ডাল, হাতী-টো, মাখী-টো। অসমীয়া ভাষাৰ এই বৈশিষ্ট্যটোত চীনতিব্বতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ আছে। এইখিনিতে দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত যোগ হোৱা নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়ৰ কথা মন কৰিব পাৰি; যেনে, পেমচু-হাচ্চা (এখিলা পাণ), যোগি-কুজা (এখন কটাৰী) ওঁই-তিচ্চা (এখন তামোল)। টাই ভাষাতো এই বৈশিষ্ট্য আছে; যেনে, চাও ছি-ট্য ‘হাতী চাৰি-টা’, নুক-ট্য ‘চৰাই-টো’, ফা ছিপ-ফুন ‘কাপোৰ দহ-খন’। (৯) অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা আনকি অসমীয়া ভাষাৰে কিছুমান নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় বড়ো ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়; যেনে, -মুখা, -আখি, -হালি, -জোৰা, -দোখলা ইত্যাদি। (১০) ডিমাছা ভাষাত নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় কিছুমান এনে ধৰণৰ : চেম-খাইচা ‘লোককণ’, চিনিখাইচা ‘চেনিকণ’, বনখাখাই ‘খৰিকোছা’ চামব খাখাই ‘ঘাঁহকোছা’, লাইচিগ্ৰাংচি ‘কাগজখিলা’ : গাথেৰখিপ ‘গাখীৰটোপা’, খাইলিকবিদিং ‘কলখোকা’, গোৱাইবাজাৰ ‘তামোলখোকা ইত্যাদি। *

প্ৰতিধ্বন্যাৱক শব্দৰ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষাৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য ;

(৮) Grierson : L.S.I. vol. 1. part 1.

(৯) বৰুৱা, বিমলাকান্ত : টাই ভাষা

(১০) Bhattacharya, P.C. A Descriptive Analysis of the Boro Language

* বৰুৱা, নগেন্দ্ৰনাথ : ডিমাছা শিকো আহক।

যেনে, ভাত-চাত, চেনি-তেনি। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাতো এই নিয়ম আছে যেনে, চিঙ-পিঙ 'নিমখ-চিমখ', ঝিবি-পিবি 'বাটি-চাটি'; কিন্তু দু-চু 'কুকুৰা-চুকুৰা, গে'পা-চেপা 'পাচি-চাচি'। কাৰ্বি ভাষাত এই শ্রেণীৰ শব্দবোৰ এনেকুৱা : অক-আক 'মাছ-চাছ', ছক-ছাক 'ধান-চান', লাং-লুং 'পানী-দুনী'। (১১) বড়ো ভাষাত এই শ্রেণীৰ শব্দবোৰ এনে ধৰণৰ : হিনজৰ-চিনজাৰ 'মাইকী-চাইকী', মকৰ-চকৰ 'গৰু-চৰু' ইত্যাদি। (১২) অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পাছত বিভিন্ন পুৰুষ অনুযায়ী বিভিন্ন প্রত্যয় যোগ হয়। এই প্রত্যয়বোৰক পুৰুষবাচক-নিৰ্দিষ্টতাচক প্রত্যয় বোলে; যেনে, মোৰ বোপাই, তোৰ বাপেৰ, তোমাৰ বাপেৰা, তাৰ বাপেক। ডঃ কাকতিয়ে ইয়াত অষ্টটক ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কৈছে; যেনে, ছাও'তালী এস-এ 'মোৰ মা', এস-ত 'তাৰ মাক'। অসমীয়াত আকৌ বয়স অনুযায়ী সম্বন্ধ বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়; যেনে, ককাই-ভাই, বাই ভনী ভিনিহি-বৈনাই। এই সম্পৰ্কত দেউৰী-চুতীয়া ভাষাৰ এটা বিশেষত্বৰ কথা উল্লেখ কৰা পাৰি। এই ভাষাতো কোনো এজন লোকক সম্বোধন কৰা আৰু সেইজনকে উল্লেখ কৰি কোৱা পৰিস্থিতিদুটাত দুটা ভিন্ন শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, সম্বোধনত 'আজি' (জোঁৱাই), কিন্তু উল্লেখত 'পিজি'। তেনেকৈ 'য়া' (মা), কিন্তু 'য়োই'; 'বা' (দেউতা), কিন্তু 'চিপা'।

নাস্তি অৰ্থ বুজাবলৈ অসমীয়াত ক্ৰিয়াৰ আগত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ 'ন' যোগ হয় আৰু ধাতুটোৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী 'ন'ৰ 'অ' স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন হয় : যেনে, নমৰে নামাৰে/নেমাৰে, নশ্বনে ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাৰ এই বৈশিষ্ট্যটো সম্পূৰ্ণৰূপে চীনতিব্বতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱত গঢ়ি উঠা। এই ক্ষেত্ৰত বড়ো, গাৰো, দেউৰী-চুতীয়া, বাভা, টাই, নগা আদি ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যবোৰলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। চীনতিব্বতীয় ভাষাবোৰত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ দুই ধৰণৰ। এবিধ সাধাৰণ ৰূপৰ নাস্ত্যৰ্থক আৰু আন বিধ অনুজাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ। বড়ো-কছাৰী ভাষাত অনুজাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল দা—; যেনে, দা-থাঙ 'নাথাবা' আৰু সাধাৰণ ৰূপৰ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল—আ; যেনে, আঙ'হা ফয়চা গয়া 'মোৰ পইছা নাই'। গাৰো, ডিমাছা, আৰু দেউৰী-চুতীয়া ভাষাতো অনুজাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল দা; যেনে, গাৰো দা-স্ত 'খুই

নেপেলাবা'; ডিমাছা দাথাং 'নাথাবা', দাদাং 'নকৰিবা'; দেউৰী-চুতীয়া দা-হা 'নাথাবা'। বাভা ভাষাত অনুজাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল টা; যেনে, টা-ৰেং 'নাথাবা', টা-খাৰ 'নকৰিবা', টা-টং 'নাথাকিবা'। (১৩) টাই ভাষাত অনুজাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল জা; যেনে, জা-পাই 'নেথাবা'। অসমীয়াৰ নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আন বৈশিষ্ট্যটো চীন-তিব্বতীয় ভাষাত পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিবলগীয়া হৈছে আহোম আৰু আও-নগা ভাষা। আহোম ভাষাত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপটো অকল ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আগতেই নবহে, ধাতুটোৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী তাৰ সমীভৱনো হয়। উদাহৰণ : মা-তঙ, মতঙ, 'নুবুজোঁ', মা-কিন, মিকিন 'নাথাওঁ', মা-লুক, মলুক 'নুঠোঁ'। (১৪) আও-নগা ভাষাত অনুজাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল তা- আৰু সাধাৰণ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল মা-। দুয়োটা ধাতুৰ আগত বহে আৰু ধাতুৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী আ-স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন হয়। উদাহৰণ : তা-আপু, তাপু, 'নবজাবা'; তা-ইম্‌লা, তিইম্‌লা, 'আশা নকৰিবা'; তা-উতান, তুউতান 'নুজুখিবা'; মা-আপু, মাপু 'নবজায়'; মা-ইম্‌লা, মিইম্‌লা 'আশা নকৰে'; মা-উতান, মুউতান 'নোজোখে'। (১৫) ধাতুত থকা স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী পূৰ্ব প্রত্যয়ৰ স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন-ৰীতি বাড়া ভাষাতো আছে; যেনে, দেৰ, পে-দেৰ 'ডাঙৰ কৰ'; মন, প-মন 'ৰান্ধ'; হাম, পা-হাম 'মেৰামতি কৰ'; জো, পো-জো 'বহুওৱা' (১৬)

অসমীয়া ভাষাৰ বোৰ আৰু বিলাক এই বহুবচনৰ প্রত্যয়দুটাৰ মূল চীনতিব্বতীয় ভাষা; "বিলাক শব্দ মিচমি কা-ফ্লাক (সকলো) শব্দৰ পৰা ওলোৱাটোৱে বেছি সম্ভৱ। কা-ফ্লাক মিজু মিচমি ভাষাৰ বহুবচনৰ প্রত্যয় বা চিন। এনে অনুমান কৰিব পাৰি যে গাৰো 'ফিলাক' আৰু মিচমি 'কা-ফ্লাক' একে শব্দ"। (১৭) বোৰ প্রত্যয় বড়ো-কছাৰী 'ফুৰ, ফোৰ' প্রত্যয়ৰ পৰা অহা; তু. বড়ো : মান্‌সি-ফোৰ

(১১) টেবন, লংকাম : কাৰ্বি জনগোষ্ঠী

(১২) Bhat, Shankara D. N. Boro Vocabulary

১৩ বাভা, বাজেন : বাভা জনজাতি

১৪ অসম-সাহিত্য-সভা-পত্ৰিকা : দ্বাবিংশ বছৰ, ১ম সংখ্যা

১৫ Gurubasave Gowda, K. S. Indian Linguistics : Vol. 33 No. 2 A Note on Negation in Ao Naga,

১৬ Bhat, Shankara, D. N. Boro Vocabulary

১৭ মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব

‘মানুহবোৰ’; নো-ফোৰ ‘ঘববোৰ’। অসমীয়া ভাষাত লিঙ্গ-ভেদ বুজাবলৈ তিনিটা উপায় অবলম্বন কৰা হয় : (ক) কিছুমান পুৰুষ বা স্ত্রী-বুজোৱা মূৰ্ত্ত বা যুৰ্ত্ত-ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰি; যেনে, মতা ম’হ, মাইকী ম’হ; কুকুৰা-টো, কুকুৰা-জনী; মানুহ-টো, মানুহ-জনী। (খ) ভিন ভিন শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি; যেনে, ককা, আইতা; ভাই, ভনী; ল’ৰা, ছোৱালী। (গ) কিছুমান প্ৰত্যয় যোগ দি; যেনে বুঢ়া, বুঢ়ী; ফুকন, ফুকননী; বকুৰা, বকুৰাণী; ডেকা, ডেকেৰী। এই উপায়কেইটাবে সৈতে দেউৰী-চুতীয়া ভাষাৰ লিঙ্গ-ভেদৰ বাবে অবলম্বন কৰা উপায়তিনিটাৰ হুবহু মিল আছে; যেনে, (ক) মুকাণ্ড লে’পেদুৰ্ ‘মতা ছাগলী’; মিচিঙ লে’পেদুৰ্ ‘মাইকী ছাগলী’। (খ) বাঙ ‘দেউতা’, ঝঙ ‘মা’; মুকা ‘গিৰীয়েক’, মিচি ‘ঘৈনীয়েক’। (গ) গিৰা ‘বুঢ়া’, গিৰা-চি ‘বুঢ়ী’।

অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানকৈ পৰ-প্ৰত্যয়স্থান ভাষা। কিন্তু দুই-এঠাইত মধ্য-প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ আছে; যেনে, কিতাপ, কিতাপ-খন, কিতাপ-কেই-খন; মানুহ, মানুহ-জন, মানুহ-কেই-জন, মানুহ-কেইবা-জন; মানুহ, মানুহ-বোৰ, মানুহ-কেত-বোৰ। অসমীয়া ভাষাত মধ্য-প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা ক’বই লাগিব। তু. দেউৰী-চুতীয়া : হা-ন্ ‘খাম’, হা-চ্চি-ন্ ‘বাৰে বাৰে খাই থাকিম’। অসমীয়া ভাষাৰ পেখম, লেহেম, লোধোমা আদি শব্দৰ -ম, -মা অংশ আৰু ধেপেচা, বঙচুৰা আদি শব্দৰ-চা, -চু অংশ বড়ো ভাষাৰ পৰা অহা। তু. বড়ো : দোয়-মা ‘ডাঙৰ নৈ’; দোয়-চা ‘সৰু নৈ’; নো-চা ‘সৰু ঘৰ, জুপুৰী’। দুই-এঠাইৰ বাহিৰে অসমীয়াত সচৰাচৰ বিশেষ্য-শব্দটো স্ত্রী-লিঙ্গৰ হ’লেও বিশেষণ-শব্দটো স্ত্রী-লিঙ্গৰ নহয়; যেনে, ভাল ল’ৰা; ভাল ছোৱালী। ইয়াত তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কোৱা হৈছে। (১৮)

অসমীয়া ভাষাত পঞ্চমী বিভক্তি নাই। ষষ্ঠী বিভক্তি ‘ৰ’ৰ পাছত ‘পৰা’ এই পৰ-সৰ্গটো যোগ দি অপাদানৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। জনজাতীয় ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত ডিমাছা ভাষাটো মন কৰিবলগীয়া। ডিমাছাত আঞ্চা ‘ল’ৰা’, আঞ্চানী ‘ল’ৰাৰ’, আঞ্চানী প্ৰাং ‘ল’ৰাৰ পৰা’; বো ‘সি’, বোনী ‘তাৰ’, বোনী প্ৰাং ‘তাৰ পৰা’। বাক্য-বিন্যাস-ৰীতিৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাৰ সকলো বাক্যত

ক্ৰিয়া-ৰূপৰ প্ৰয়োগ নহয়; যেনে, এইটো কাৰ ঘৰ; তোমাৰ নাম কি? চীনতিব্বতীয় ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো পোৱা যায় : দেউৰী-চুতীয়া : নিয় মু দামদি (তোমাৰ নাম কি)। খামটি ভাষাত : চি মউ ৰাহিনে (নাম তোমাৰ কি)। বড়ো ভাষাত : আঙ্ অ মান্‌সি (মই মানুহ); ৰামা গোথো (ৰাম সৰু ল’ৰা); মান্‌সিয়া গাজ্‌ৰি (মানুহটো বেয়া)।

জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰবন্ধ

ভাষা এটাৰ গঠন-পদ্ধতি যদি ভাষাটোৰ ‘গুৰু হাড়-ছাল’ হয়, তেনেহ’লে শব্দ-ভাণ্ডাৰ তাৰ ‘তেজ-মণ্ড’। অসমীয়া ভাষাৰ গঠন-পদ্ধতিটোক এটা সুকীয়া ৰূপ দিয়াৰ পাছত অসম আৰু অসমৰ ওচৰে-পাজৰে, পৰ্বতে-ভৈয়ামে থকা জনজাতীয় ভাষাবোৰে অসমীয়া ভাষাক নানা ধৰণৰ শব্দ-সম্ভাৰৰ যোগানেৰে পুষ্ট কৰালে। অসম আৰু ইয়াৰ দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্যৰ বিভিন্ন ঠাইৰ নাম, নদীৰ নাম, উৎসৱ-পৰ্বৰ নাম, উপাধি, বিষয়া আদিৰ নাম, আৰু দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা অনেক শব্দ, চীনতিব্বতীয় ভাষা-গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ পৰা অহা। অতিটুক ভাষা-গোষ্ঠীৰ পৰা কিছুমান শব্দ অহাৰ সম্ভাৱনা ডঃ কাকতিয়ে দেখুৱাইছে; যেনে, খাচিৰ পৰা অহা : কাৰৌ, খং হেনো, জহা, (ধান); কোল-মুণ্ডাৰ পৰা অহা : এবা, লাটুম, উবু-ৰিয়া, মৃগা, ডঙুৰা; ছাওঁতালীৰ পৰা অহা : চোপ, চুমা, গোহাৰি, পাহাৰ, গোঙোৰা; মালয়ৰ পৰা অহা : বগা, বুটল্, চেলাউৰি, চেঙা, সাঁফৰ, ডিঙি, গাহৰি, হোলোঙা, জেং, মৈদাম, নাহৰফুটুকী, সোলা, উঁই, সিঙ্গু ইত্যাদি। ১৯ গুণ্ডা, কুৰি, পোন আদি শব্দকো পণ্ডিত-সকলে অতিটুক ভাষাৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে। স্থানবাচক শব্দৰ ভিতৰত প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ, কামৰূপ, কামাখ্যা, হাৰুপেশ্বৰ আদি শব্দক অতিটুক ভাষাৰ লগত সাঙোৰা হৈছে। শেষাংশত -ত, -তা, -তু আদি থকা শব্দবোৰ অতিটুক বুলি ধৰা হৈছে; যেনে, কাম-তা, চাম-তা, বক-তা, চাপত-গ্ৰাম, ধৰম-তুল। যিবোৰ নদীবাচক শব্দৰ শেষাংশত -ঙ, -অঙ, -লাও আদি আছে সেইবোৰ অতিটুক; যেনে, দিহিং, দিবং দিচাং, তিলাও, (ব্ৰহ্মপুত্ৰ)। তিলাও শব্দৰ পৰাই লাও-তি, লুইত হৈছে গৈ। বুৰঞ্জীত পোৱা অনুযায়ী ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ নাম যদি নাম-তি-লাও হয় আৰু

১৯ Kakati, B. : Assamese its Formation and Development.

লাও অংশ অষ্টটক হয়, তেতিয়াহ'লে টি (তি) অংশটো মিচমি আৰু নাম অংশটো টাই-আহোম। মিছু-মিচমিত টি (তি) মানে নৈ।

তিক্ততবৰ্মীয় বড়ো ভাষাৰ পৰা কিছুমান সৰল আৰু মিশ্র-ধাতু আৰু নানা তবহৰ শব্দ আহিছে। ডঃ কাকতিয়ে উল্লেখ কৰা অনুযায়ী এনে ধাতু আৰু শব্দবোৰৰ কিছুমান এনেকুৱা : চেনেক্, বেপ্, আগচ্, গচক্, চেপ্; খাম বাক্, গৰা মাৰ্, বিৰ দি; হাফল্, জখলা, জোং, হেঙাৰ, হাওঁ-ফাওঁ, লফা, ডাউক আদি। আন কিছুমান ধাতুও বড়ো ভাষাৰ পৰা যে অহা তাত সন্দেহ নাই; যেনে, গমা (অকাৰণত) 'নষ্ট কৰ, হেৰুৱা', হাষ্টি (প্ৰঃ অঃ হাৰ্ণ্, কাম, হাৰ্ণ্) 'খোজ কাঢ়', হোৰ্ 'খেদ' (কাম, গৰু খেদাত ব্যৱহাৰ হয়), মূদু 'মূদ্', জোখা 'জোকা' ইত্যাদি। বড়ো ভাষাৰ বহুতো শব্দৰ কামৰূপী আৰু গোৱালপৰীয়া 'দেশী ভাষা'ৰ শব্দৰ লগত হুবহুৰূপে মিল পোৱা যায় আৰু কিছুমান শব্দৰ পৰিৱৰ্তন ঘটি মান্য ভাষাৰ শব্দত পৰিণত হোৱাও দেখা যায়। তলত বড়ো, কামৰূপী, আৰু মান্য ভাষাৰ শব্দ-তালিকা এখন দাঙি ধৰা হ'ল :

বড়ো	কামৰূপী	মান্য ভাষা
আব্বা	আব্বা 'অজলা, মুৰ্খ'	
আগ্ৰাং-বিগ্ৰাং	অগ্ৰাং-বগ্ৰাং 'ভিত্তিহীন কথা'	
আন্থু/হান্থু	আথু	অ'ঠ তু. গোৱা. হাৰ্ণ, হাটু
উল্‌থা	উল্‌তা	ওলোটা
ওগালি	অক্‌লি	ওকালি
খাদা	খাদা 'পাচি'	
খুৰ্‌মা	কুৰ্‌মা 'মিতিৰ'	
খুচেৰ 'কু'হিয়াৰ' তু. গোৱা.	কুশেৰ	
খোফ্‌ৰা	খপ্‌ৰা 'ভিতৰৰ কোঠা'	
গাম্‌চা	গাম্‌চা	গামোচা
গাইথেৰ	গাখেৰ/গাখিৰ	গাখীৰ
গিহ * ঘিহ	ঘিউ	ঘিউ
গোলি	গোলি	গোহালি
চুমফ্ৰাম	সোইফ্ৰাম 'মধুৰীআম'	
জিখা	জিকা	জিকা (পাচলি)

বড়ো	কামৰূপী	মান্য ভাষা
জোল্‌ফি	জল্‌পে	জলফাই
জোবা	জৰা	যোৰ, যোৰা
থাংখু	তাংখু 'ধ'পাত'	
থিয়া	থিয়া	থিয় 'ওখ-গভীৰ'
থুথ্‌ৰি	ধুথ্‌ৰি	থু'তৰি
দাবৰ	দাবাৰ 'চৰিয়া'	
দালাঙ	দলাঙ	দলং
দাফ্‌না	দাপ্‌না 'উৰু'	
ফান্‌থা	পাথা	পঠা
ফান্‌থি	পাথি	পাঠী
ফাগ্‌লা	পাগ্‌লা	পগলা
ফাচ্‌ৰাচি	পচ্‌ৰা 'গাতলোৱা কাপোৰ'	
ফাখ্‌ৰা	পাখ্‌ৰা	পখৰা
ফাথ্‌ৰা	ফাত্‌ৰা 'গুৰুত্বহীন'	
বাথ্‌ৰি	ভাথ্‌ৰি 'ধানৰ ভ'ৰাল'	
বালোন্দা		ব'বলা
বয়গ্ৰি	বৌগ্‌ৰি	বগৰী
বথৰ	বতাৰ	বতৰ
বুন্দা তু. গোৱা. বোন্দা	বন্দা	বোন্দা (মেকুৰী)
বুন্দি তু. গোৱা. বুন্দি	বুন্দি	বুন্দি
মাখু	মাকু	মাকো (তাঁত-শালৰ)
মান্‌চি তু. গো. মান্‌শি 'মানুহ'		
ময়চ্‌অ তু. গো. মৈশ 'ম'হ'		
মোনা	মনা	মোনা
ৰায়দঙ	ৰাইদাং	ৰাইডাং
ৰুৱা	ৰুৱা	ৰুৱা (ঘৰৰ চালৰ)
লাফা	লাফা	লফা
লেঙ্‌ৰা	লেঙ্‌ৰা	লেঙেৰা
হাবাঙ	হাবাঙ 'অজলা, মুৰ্খ'	

বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ মূল সংস্কৃত আৰু ইয়াত বৰ্দ্ধিত হোৱা ৰূপবোৰ অসমীয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা ৰূপবোৰতকৈ সংস্কৃতৰ বেছি ওচৰ চপা। উদাহৰণ : দুম্‌ৰু, সং. উদুম্‌ৰ, কাম. দুমোক, মা.

অ. ডিমক ; গামি, সং. গ্রাম, অ. গাওঁ ; গান্দু, সং. গণ্ডু, কাম. গাক, সা. অ. গাঁক ; হাংচ, সং. হংস, অ. হাঁহ ; খাঙ্চি, সং. কাংস্য, অ. কাঁহি ; থান্দা 'টুকুৰা', সং. কাণ্ড ; লান্জায়, 'নেজ', সং. লজ ; বাগা 'খং', সং. বাগ ; চেচা 'শহা', সং. শশ । *

স্থানব্রাচক শব্দৰ ভিতৰত হাজো, হাক্‌মা, বিহামপুৰ, দিছপুৰ আদিক বড়ো ভাষাৰ বুলি ধৰা হৈছে । শব্দৰ আগত দি নাইবা শেষত দৈ থকা নদীব্রাচক শব্দবোৰ বড়ো ভাষাৰ । দিহিং, দিবং, দিখৌ আদি শব্দৰ আদি অংশ আৰু ভোগ-দৈ, মঙল-দৈ আদিৰ শেষৰ অংশ বড়ো । দেউৰী-চুতীয়া ভাষাৰ পৰা বেছি শব্দ অহা নাই । তথাপি ডেকা (দে'কাণ্ড), লেখীয়া (লাকিয়া) শব্দদুটাৰ কথা মন-কৰিবলগীয়া । দেউৰী-চুতীয়াত 'তঙা' শব্দ এটা আছে । তাৰ অৰ্থ গামোচা । অসমীয়া টঙালি শব্দটো ইয়াৰ পৰা আহিব পাৰে ।* স্থানব্রাচক শব্দৰ ভিতৰত চিৰিংচাপৰি (চিৰিং 'তপিনা) শব্দটো উল্লেখ-যোগ্য । অসমীয়া বিহ শব্দটো দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত 'বিচু'ৰূপে পোৱা যায় । অসমীয়াৰ মাঘ-বিহৰ লগত সম্বন্ধিত 'মেজি' শব্দ খুব সম্ভৱ চীনতিব্বতীয় ভাষাৰ অৱদান । তিব্বতী, কুকি, কাৰ্বি ভাষাত 'মে' মানে জুই ; মিছু-মিচমিত 'মাই' মানে জুই ; আগামি, আৰু কাছা-নগা ভাষাত 'মি' মানে জুই । ডিমাপুৰ, লক্ষা (ডিমাছা : আলক্ষা) আদি ঠাইৰ নাম ডিমাছা ভাষাৰ পৰা হোৱা । (২০) ডিগাক মিচমিৰ ঘৰৰ ভিতৰৰ আটাইতকৈ ওপৰত থকা চাংখনৰ নাম হাপু । নামনী অসমত 'হাপুৰ দিনৰ' বুলি এষাৰ কথা আছে । তাৰ অৰ্থ অতি পুৰণি । শব্দটো খুব সম্ভৱ মিচমি শব্দ ।

টাই-আহোম ভাষাৰ পৰা অহা শব্দ কিছুমান হ'ল : খাং, ফাং, ফাউ, লাং (লাং খাই পৰ), পাঙ, পিং, পুং, জান, জিন, বুৰঞ্জী, কাৰেং, বংঘৰ, ডোঙা, টুপ (ঘৰৰ), লিকচৌ, চকলং । বিষয়া বা উপাধি-বুজোৱা কিছুমান শব্দ আৰু আহোমসকলৰ মাজত প্ৰচলিত

* বড়ো ভাষাৰ পণ্ডিত শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ ব্ৰহ্ম ডাঙৰীয়াই বড়ো আৰু সংস্কৃত শব্দৰ মাজত বহুতো মিল থকাৰ কথা আমাক কৈছিল ।

* অসম-সাহিত্য-সভাৰ প্ৰধান সম্পাদক শ্ৰীনগেন শইকীয়াই কথাটো আমাক আঙুলিয়াই দিয়ে ।

২০ হাগজৈৰ, নিকপমা : ডিমাছা

সম্বন্ধব্রাচক কিছুমান শব্দ আহোম ভাষাৰ ; যেনে, ফুকন, চাওডাং, মিচাদেউ, এপাদেউ, এনাইদেউ, পুথাও, আথাও, আপুটি ইত্যাদি । (২১) বিষয়া বা উপাধি-বুজোৱা জান শব্দ কিছুমান আহোম ভাষাৰ অনু-বাদ হিছাপে ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায় ; যেনে, হাজৰিকা (ক-বিঙ, ক-মুৰ, বিঙ-হেজাৰ), শইকীয়া (ক-পাক, পাক-শ), বৰ ভঁৰালী (চাও-জি, চাও-বৰ, জি-ভঁৰাল), বৰুৱা (ফু-কে, ফু-পুৰুষ, কে-বুঢ়া), বৰ বৰুৱা (ফু-কে-লুঙ, লুঙ-বৰ), স্বৰ্গদেৱ (চাও-ফা, চাও-দেৱতা, ফা-স্বৰ্গ) । (২২) অসমীয়াত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা আৰু কিছুমান শব্দক আহোম ভাষাৰ অৱদানস্বৰূপে দেখুওৱা হৈছে । (২৩) শব্দবোৰ অনেকুৱা ; চাংমাই, চেনাই 'মৰমৰ গাভৰু', জেঙা, জাঙুৰ (খা), টং (কৰ), টাং-টিঙালি, টাং-বাং, টাটৰি 'গাত গোটখোৱা মলি', টাপলি (মাৰ), টিপা (মাৰ), টেৰ (পা), টোকোন, টোকোনা, টৌ, তিয়ঁহ, থুনুপাক, থোঙা, ডাং (দুৱাৰৰ), 'দ'ম, পৈ, পম (খেদ্), ফকাম 'ঘৰৰ চতিত ঠেকা দিয়া ডাং), ফুকা 'জন্ম দি', ফেঁহ 'পোৱালি জগাৰ পাছতে খীৰোৱা গাখীৰ), বিতং, ৰাপ, ৰিং, ৰিহা, লাংচিং, লাই 'প্ৰধান', লিগিৰী, হিলৈ, হেংডান ইত্যাদি ।

খামটি ভাষাত 'টি' মানে ঠাই, 'খাম' মানে সোণ । গতিকে খামটি শব্দৰ অৰ্থ হ'ল সোণৰ ঠাই বা সোণৰ ঠাইৰ লোক । এওঁলোকৰ পৰা অসমীয়ালৈ অহা শব্দবোৰ এনে ধৰণৰ : ফই 'ডাঙৰ বহী', ফাঁই (খামটিত ফাই মানে জুই), ফাক (দাৰ), মান (ব্ৰহ্মদেশৰ লোক), মিট (দা), টকৌ (খামটি তংকৌ), লাওপানী (খামটিসকলৰ পানীয় দ্ৰব্য লাও), বান বাটি (খামটি বন) । টাই-আহোম ভাষাৰ পৰা স্থানব্রাচক শব্দ কিছুমানো পোৱা হৈছে । ডঃ কাকতিয়ে 'অসম' শব্দটোৰ মূল টাই ছাম্ ধাতু বুলি যুক্তি আগ বঢ়াইছে । টি বা তি আগত থকা স্থানব্রাচক শব্দ কিছুমানক আহোম ভাষাৰ বুলি ধৰা হয় ; যেনে, টিয়ক, তিপাম, টিৰাপ, টিংখাং, টিপ্পিং ।

২১ গগৈ, লীলা ; আহোম জাতি আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি

২২ ৰাজকুমাৰ, সৰ্বানন্দ : আহোম ভাষাত আহোম ৰজাদিনীয়া
: বিষয়া : অ. সা. স. পত্ৰিকা : দ্বাবিংশ বছৰ
প্ৰথম সংখ্যা

২৩ বৰুৱা, বিমলাকান্ত : টাই ভাষা

আন কিছুমান স্থানবাচক আহোম-শব্দ হ'ল : মাকুম, নাজিৰা, চৰাই-দেউ, চেপন, টংলা, টিহ, খোৱাং, নাম্নাততালি (নাননাত্তাৰি)। (২৪) আহোম ভাষাত নদীবাচক শব্দ হ'ল নাম। আদি অংশত 'নাম' থকা নৈ কেইখনমান হ'ল : নামদাং, নামচাং, নামৰূপ, নামজিন ইত্যাদি।

অসম আৰু অসমৰ আশে পাশে অৱস্থিত জনজাতীয় ভাষাবোৰলৈ অসমীয়া ভাষাৰো বৰঙনি নোহোৱা নহয়। এই ক্ষেত্ৰত বড়ো-কছাৰী ভাষাত পোৱা অসমীয়া শব্দ কিছুমানলৈ আঙুলিয়াব পাৰি।

উদাহৰণ :

মান্য অসমীয়া/কামৰূপী	বড়ো
আহাৰ/আধাৰ	আদাৰ
এঙাৰ/আঙাৰ	হাজাৰ
ঈশ্বৰ/ইচ্চৰ	ইচোৰ
উৰল/উৰাল	উআল
উদঙ/উদাঙ	উদাঙ
কইনা/কৈনা	খয়না
কপাল/কাপাল	খাফাল
কোদাল/কদাল	খোদাল
গাধ/গাধা	গাদ
গান	গান
গহনা/গহ্‌না	গোহেনা
গোবৰ	গোবৰ
ঘোঁৰা/ঘৰা	গোৰায়
চকা/চাকা	চাখা
চাহ	চাহা
ধুনা	দুনা
নাঙল/নাঙাল	নাজোল
নাও	নাৰ
পাৰ/পাৰা (চৰাই)	ফাৰোৰ
পাকৰী/পাক্‌ৰি (গছ)	ফাখ্‌ৰি

মান্য অসমীয়া/কামৰূপী	বড়ো
পুখুৰী/পুখ্‌ৰি	ফোখ্‌ৰি
পৃথিৱী/পিথিমি	ফিথিমি
বছৰ/বচাৰ	বচৰ
বল	বল
বাধা	বাদা
বালি/বালা	বালা
বাৰী	বাৰি
বাহী	বাচি
ভাটৌ/ভাতো	বাথো
মায়া	ময়া
মৈ	ময়
ৰজা/ৰাজা	ৰাজা
ৰং	ৰোং
লাও	লাৰ
লাজ	লাজি
সাগৰ	চাগৰ
শাৰী (পাত্‌)	চাৰি
হাল	হালি
হালোৱা	হালুৱা 'খেতিয়ক'
হেপা, হাপা	হাফা
হাড়/হাৰা	হাৰা, ইত্যাদি। ২৫

উপসংহাৰ

আমাৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো নিশ্চয় প্ৰতীয়মান হৈছে যে জন-কালৰে পৰা অসমীয়া ভাষাটো অসম আৰু অসমৰ আশে-পাশে থকা বিভিন্ন জনজাতীয় ভাষাৰ বিবিধ উপাদানেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈছে। অসমীয়া ভাষাটো এটা সমন্বয়ৰ ভাষা, এটা উমৈহতীয়া ভাষা। এই

ভাষাটোৱে প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমৰ সামূহিক কাৰ্য-পৰিচালনাৰ বাহনৰূপে থাকি অসমৰ আৱেগিক ঐক্য আৰু সংহতি বন্ধা কৰি আহিছে। ইয়াৰ ভৱিষ্যতো নিৰ্ভৰ কৰিব অসমৰ বিবিধ ভাষা-উপভাষা-বোৰেৰে সৈতে গৱেষণাপ্ৰসূত যোগ-সূত্ৰ স্থাপনৰ ওপৰত। অসমৰ জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ বৈজ্ঞানিক ভিত্তিত আলোচনা হ'ব লাগে, জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ চৰ্চা হ'ব লাগে, জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ বিকাশৰ পথত থকা বাধাবোৰ আঁতৰিব লাগে। এটা স্তৰত পাৰস্পৰিকভাৱে জনজাতীয় আৰু অসমীয়া ভাষাৰ শিক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰাটো বান্ধনীয়। জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ অধ্যয়ন আৰু গৱেষণাৰ বাবে অসমত এটা সুকীয়া অনুষ্ঠান গঢ়ি তোলাটো নিতান্ত প্ৰয়োজন। জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ ভাল আলোচনা হ'লে অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ লোকসকলৰ সম্পৰ্ক বেছি ওচৰ চাপিব, মিলা-প্ৰীতিৰ ভাৱ বাঢ়িব, অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতিয়ে নতুনকৈ জীপ পাব।

জয় আই অসম

শ্ৰীউপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী